

УДК 342.9

**ЩОДО КРИТЕРІЇВ
МЕДІАБЕЛЬНОСТІ СПОРІВ У
СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ**

Олег РЕЗНИК

доктор юридичних наук, професор,
доцент кафедри

Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету
(м. Суми)

<https://orcid.org/0000-0003-4569-8863>

Статтю присвячено з'ясуванню та виділенню основних критеріїв медіабельності спорів, що виникають у сфері інтелектуальної власності. З метою виділення основних критеріїв медіабельності спорів, що можуть виникати у сфері інтелектуальної власності, приділено увагу з'ясуванню в чому полягає сутність поняття медіабельності спорів. Акцентовано, що даний термін у нормативних документах чинного українського законодавства не вживається і не зустрічається. З огляду на неодноразовість виникнення наукового інтересу до вивчення змісту поняття медіабельності спору у юридичній літературі, вивчено деякі наукові джерела, де підіймалися та досліджувалися пов'язані із цим питання. За результатами вивчення окремих наукових підходів до визначення сутності поняття «медіабельність спору» зроблено висновок, що медіабельність будь-якого юридичного конфлікту, у тому числі й виникаючого у сфері інтелектуальної власності, є сукупністю ознак (або властивостей) правового спору, за якої можливе та доречно застосування процедури медіації для його подальшого позитивного і результативного вирішення. З'ясування критеріїв медіабельності спорів у сфері інтелектуальної власності було здійснено через призму дослідження вже існуючих на сьогодні наукових точок зору щодо критеріїв медіабельності юридичних конфліктів. Вивчення наукової

UDC 342.9

**REGARDING THE CRITERIA OF
MEDIATABILITY OF DISPUTES IN
THE FIELD OF INTELLECTUAL
PROPERTY**

Reznik, Oleh

Doctor of Law Sciences, Professor,
Associate Professor of the Department

Educational and Scientific Institute of Law of
Sumy State University
(Sumy)

The article is devoted to clarifying and highlighting the main criteria for medialability of disputes arising in the field of intellectual property. In order to highlight the main criteria for medialability of disputes that may arise in the field of intellectual property, attention was paid to clarifying the essence of the concept of medialability of disputes. It is emphasized that this term is not used and is not found in the normative documents of the current Ukrainian legislation. Given the infrequent occurrence of scientific interest in studying the content of the concept of medialability of a dispute in legal literature, some scientific sources were studied where related issues were raised and investigated. Based on the results of the study of separate scientific approaches to defining the essence of the concept of "mediability of a dispute", it was concluded that the mediability of any legal conflict, including those arising in the field of intellectual property, is a set of features (or properties) of a legal dispute, in which it is possible and appropriate application of the mediation procedure for its subsequent positive and effective solution. Elucidation of the criteria for the medialability of disputes in the field of intellectual property was carried out through the prism of the research of the currently existing scientific points of view regarding the medialability criteria of legal conflicts. The study of scientific legal literature made it possible to

юридичної літератури надало можливість констатувати наявність великої різноманітності підходів дослідників щодо виділення критеріїв медіабельності правових спорів, а тому і неоднозначності поглядів щодо їх класифікації.

Із обов'язковим врахуванням специфіки норм діючого національного законодавства із захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності вироблено авторське бачення щодо класифікації критеріїв медіабельності спорів у цій сфері, до яких віднесені наступні: 1) відсутність прямої законодавчої заборони щодо застосування процедури медіації для вирішення певної категорії спору у сфері інтелектуальної власності; 2) дієздатність сторін у процедурі медіації, які є суб'єктами правовідносин у сфері інтелектуальної власності; 3) наявність повноважень у представників сторін на укладання медіаційної угоди з метою вирішення спору у сфері інтелектуальної власності; 4) бажання та готовність сторін вести переговори, шукати можливі шляхи та досягати консенсусу для вирішення конфлікту у сфері інтелектуальної власності; 5) можливість залучення до участі у процедурі медіації третіх осіб у випадках, коли їх права та інтереси стосуються суті спору в сфері інтелектуальної власності тощо.

Ключові слова: медіація, інтелектуальна власність, медіабельність спору, юридичний конфлікт, спір у сфері інтелектуальної власності

Постановка проблеми. Вирішення спорів між суб'єктами тих чи інших правовідносин за допомогою застосування медіації як позасудового способу стає все більш поширеним через наявність великої кількості істотних переваг перед судовим способом. Серед них, зокрема, економія часу та витрат, збереження ділової репутації та ділових взаємовідносин із партнерами, відсутність обмежень щодо шляхів прийняття взаємовигідного рішення, сприяє зменшенню навантаження на судову систему, забезпечує швидше та ефективніше вирішення справ (у тому числі адміністративних), сприяє збереженню відносин між сторонами, зміцненню довіри між державою та громадянином [1]. Можливість врегулювання конфліктів, що виникають у сфері інтелектуальної власності, із застосуванням процедури медіації у цьому контексті не є виключенням. Водночас необхідно враховувати, що результативність застосування медіації залежить від характерних особливостей певного спору у сфері інтелектуальної власності, адже далеко не всі конфлікти можуть вирішуватися у такий спосіб.

З огляду на це і вбачається важливим з'ясування критеріїв, за наявності яких вірогідність позитивного вирішення спору у сфері інтелектуальної власності є максимальною, тобто вста-

ascertain the presence of a wide variety of researchers' approaches to the selection of criteria for the mediability of legal disputes, and therefore the ambiguity of views regarding their classification.

With the obligatory consideration of the specifics of the norms of the current national legislation on the protection of the interests of individuals in the field of intellectual property, the author's vision was developed regarding the classification of the criteria for the mediability of disputes in this field, which include the following: 1) the absence of a direct legal prohibition on the use of the mediation procedure to resolve a certain category of dispute in the field of intellectual property; 2) legal capacity of the parties in the mediation procedure who are subjects of legal relations in the field of intellectual property; 3) the presence of the representatives of the parties to conclude a mediation agreement for the purpose of resolving a dispute in the field of intellectual property; 4) the willingness and readiness of the parties to negotiate, to look for possible ways and to reach a consensus to resolve the conflict in the field of intellectual property; 5) the possibility of involving third parties in the mediation procedure in cases where their rights and interests relate to the substance of the dispute in the field of intellectual property, etc.

Keywords: mediation, intellectual property, mediability of a dispute, legal conflict, dispute in the field of intellectual property

новлення критеріїв медіабельності такого роду спорів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день вивчення питань щодо можливостей та особливостей застосування медіації при вирішенні конфліктів, що виникають у різних сферах суспільного життя, і в тому числі у сфері інтелектуальної власності, набувають неабиякої актуальності і привертають увагу все більшої кількості науковців. Серед дослідників окресленої проблематики можна виділити таких науковців, як Т. Білик, А. Біцай, Р. Гаврилюк, І. Городиський, Н. Крестовська, Н. Мазаракі, Д. Проценко, В. Родченко, Л. Романадзе, А. Сергєєва, С. Сергєєва, А. Соколов, О. Столяр, К. Токарева, В. Теремецький, М. Хлистік, О. Яновська та ін. Незважаючи на вже наявну науково-дослідницьку базу із дослідження особливостей застосування медіації для вирішенні спорів у сфері інтелектуальної власності все ж таки залишається багато аспектів, пов'язаних із застосуванням цього позасудового способу вирішення конфліктів, що потребують подальшого більш детального вивчення. Одним з таких аспектів, яким доцільно приділити окрему увагу, вважаємо критеріїв медіабельності спорів, що виникають у сфері інтелектуальної власності.

Метою статті є з'ясування та виділення основних критеріїв медіабельності спорів, що виникають у сфері інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. У контексті досліджуваної тематики з метою виділення основних критеріїв медіабельності спорів, що можуть виникати у сфері інтелектуальної власності, першочергово вкрай важливо взагалі з'ясувати в чому загалом полягає сутність поняття медіабельності спорів. Такий термін як «медіабельність спорів» у нормативних документах чинного українського законодавства не вживається і не зустрічається, а тому й відсутнє його законодавче визначення. Натомість у юридичній літературі вивченню цього поняття неодноразово приділялася увага, тому доцільно звернутися до деяких наукових джерел, де підіймалися та досліджувалися пов'язані із цим питання.

Так, до прикладу Н. Мазаракі за результатами з'ясування змісту поняття медіабельності спору виходять із того, що під медіабельністю слід розуміти сукупність ознак, які потенційно дають можливість розпочати медіаційну процедуру та досягти мирного і взаємовигідного вирішення правового спору [2, с. 259; 3, с. 114]. В. Родченко, Л. Романадзе, А. Сергєєва та С. Сергєєва розкривають термін «медіабельність» як критерії спорів, за якими визначається доцільність проведення процедури медіації [4]. Д. Проценко наголошує на тому, що про медіабельність конфлікту можна говорити лише за умови, коли для цього конфлікту буде можливим, допустимим, ефективним застосувати медіацію [5, с. 74]. О. Яновська та А. Біцай дотримуються позиції, що під медіабельністю спору слід розуміти властивість юридичного конфлікту (правового спору), через яку він може бути врегульований безпосередньо сторонами конфлікту (спору) під час процедури медіації [6, с. 22]. Авторський колектив підручника «Медіація у професійній діяльності юриста» за редакцією Н. Крестовської та Л. Романадзе визначають медіабельність спору як можливість застосування технології медіації задля його вирішення [7, с. 238].

Хоча зазначені наукові підходи до визначення поняття медіабельності спору мають на перший погляд візуально різне трактування, однак за своїм змістовним наповненням є досить схожими і загалом зводяться до наступного. Медіабельність будь-якого юридичного конфлікту, у тому числі й виникаючого у сфері інтелектуальної власності, є сукупністю ознак (або властивостей) правового спору, за якої можливе та доречне застосування процедури медіації для його подальшого позитивного і результативного вирішення.

З'ясування критеріїв медіабельності спорів у сфері інтелектуальної власності цілком доцільно через призму дослідження вже існуючих на сьогодні наукових точок зору щодо критеріїв медіабельності юридичних конфліктів. Вивчення наукової юридичної літератури свідчить про велику різноманітність підходів дослідників щодо виділення критеріїв медіабельності правових спорів, а тому і неоднозначності поглядів щодо їх класифікації. Тому з урахуванням зазначеного нижче наведемо лише деякі з них.

На думку Н. Мазаракі, видається можливим виділення кількох груп критеріїв медіабельності правового спору, а саме таких:

1) які походять із категорії правового спору, правовідносин, з яких виник спір, та здебільшого дають можливість зробити висновок про медіабельність певного спору.

2) які залежать від суб'єктного складу сторін спору, а саме: дієздатності сторін, наявності відповідних повноважень у представників сторін, можливості участі в медіації третіх осіб, права та інтереси яких стосуються суті спору. Авторка зауважує, що спір, який стосується інтересів невизначеного кола осіб, здебільшого вважається таким, що не може бути вирішений у порядку медіації;

3) які визначаються волею сторін і їх бажанням вирішити спір у позасудовому порядку [2, с. 259-260; 3, с. 114-116].

В. Родченко, Л. Романадзе, А. Сергєєва та С. Сергєєва вважають, що до основних критеріїв медіабельності правових спорів належать: 1) просторовий (можливість контакту з обома сторонами спору); 2) законодавчий (пряма заборона для проведення медіації); 3) суб'єктний (дієздатність, залежності та психічні розлади, психологічні особливості сторін); 4) предметний (предмет та зміст спору) [4].

Д. Проценко критерії медіабельності спорів, тобто характеристики допустимості їх до вирішення за допомогою процедури медіації, групує за трьома площинами, а саме медіабельність з точки зору:

1) процесу: законодавство не забороняє медіацію у такому спорі; законодавство не забороняє можливості мирової угоди у такому спорі; рішення щодо спору мають повноваження прийняти саме ті, хто досяжний для комунікації; дієздатність сторони, спеціальна правосуб'єктність на участь в медіації чи на укладання угоди за її результатами в межах, в яких досягнута згода; спір не зачіпає інтереси третіх осіб, які не можуть взяти участь у такому процесі; спір стосується визначеного, а не невизначеного кола осіб;

2) змісту: структурно у конфлікті присутній перетин на рівні інтересів і потреб сторін (зона спільності), що уможлиблює варіативність щодо можливого рішення; присутня перспектива оформлення результатів медіації згідно з нормами матеріального та процесуального права; предметно спір не суперечить моралі та публічному порядку; спір не стосується питань, щодо яких є потреба у встановленні прецеденту, визначенні норми;

3) відносин: культурно сторона допускає взаємовигідність у рішенні, співпрацю, рух назустріч іншій стороні; наявність власної волі і готовності до процедури і пошуку порозуміння; відсутній надмірний дисбаланс сил, який не уявляється можливим подолати засобами медіації; щирий намір участі тощо [5, с. 74-76].

Авторським колективом підручника «Медіація у професійній діяльності юриста» за редакцією Н. Крестовської та Л. Романадзе вироблено власний науковий підхід до поділу критеріїв медіабельності спорів наступним чином: 1) люди (сторони можуть брати участь у переговорах, бажають висловитися, готові вести діалог й шукати шляхи вирішення конфлікту; наявність достатніх дискреційних повноважень у суб'єкта владних повноважень – учасника медіаційних переговорів; сторони демонструють справжність намірів та потребу у врегулюванні конфлікту); 2) зміст (позитивні дії сторін в напрямку вирішення конфлікту можливі; джерело конфлікту може бути нейтралізоване в залежності від зміни поведінки його сторін); 3) рішення (сторони виявляють готовність та в змозі приймати рішення) [7, с. 239-240].

Досить цікавою вважаємо наукову точку зору Л. Романадзе щодо критеріїв медіабельності в контексті системи вирішення спорів. На основі здійсненого аналізу наукових джерел, методичних матеріалів міжнародних організацій, зарубіжної судової практики, а також чинного законодавства України науковиця доходить висновку, що для цілісного сприйняття критеріїв медіабельності спорів їх необхідно об'єднати у певні групи: сталі критерії, вплив яких виключає можливість проведення медіації; змінні критерії, межі впливу яких на медіабельність спору можуть варіюватися в результаті роботи медіатора, представників сторін спору та корегування зовнішніх обставин тощо [8, с. 11]. До групи сталих критеріїв медіабельності спорів Л. Романадзе відносить такі: неможливість проведення процедури медіації певного виду правового спору згідно національного законодавства; наявність у спорі прав та законних інтересів третіх осіб, які не беруть участі в медіації; неможливість

дотримання принципу самовизначення сторін спору; недоговороспроможність сторін як характерна риса хоча б однієї зі сторін конфлікту. У свою чергу змінні критерії медіабельності спору авторка додатково класифікує на: 1) змінні критерії, які підвищують вірогідність початку медіаційної процедури та її результативного завершення; 2) змінні критерії, які знижують вірогідність початку медіаційної процедури та її результативного завершення; 3) змінні критерії, пов'язані із суб'єктивним ставленням певного медіатора до оцінки медіабельності певного спору [8, с. 11].

Оригінальною до класифікації критеріїв медіабельності юридичних конфліктів є наукова позиція О. Столяр, згідно якої їх можна поділити на об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивні критерії обумовлюються відсутністю законодавчих заборон до проведення медіації, а також не порушення зазначеним спором інтересів третіх осіб. У свою чергу суб'єктивні критерії медіабельності полягають у наявності попередніх правовідносин між суб'єктами спору, а також їх вільним бажанням до застосування процедури медіації задля врегулювання наявного спору між ними [9, с. 892].

Вище розглянуті наукові підходи щодо можливих варіантів класифікації критеріїв медіабельності юридичних конфліктів однозначно мають характерні особливості і здебільшого пов'язані із суб'єктивним баченням різних науковців та вчених на одне й те саме питання. Водночас прослідковується схожість самих критеріїв медіабельності правового спору, що вироблено у правовій доктрині. Серед них основними є такі: 1) відсутність законодавчої заборони щодо застосування процедури медіації для вирішення певної категорії спорів; 2) відсутність суперечностей предмета і змісту спору моралі та публічному порядку; 3) дієздатність сторін медіації; 4) наявність повноважень у представників сторін на укладання медіаційної угоди; 5) бажання та воля сторін вирішити спір у позасудовому порядку; 6) можливість залучення до участі у процедурі медіації третіх осіб у випадках, коли їх права та інтереси стосуються суті спору тощо.

Висновки. З огляду на вище викладене можна дійти твердження, що станом на сьогодні у національній правовій доктрині не вироблено єдиного вичерпного переліку ознак медіабельності конфліктів, що стосується також і спорів у сфері інтелектуальної власності, за наявності яких можливо чітко встановити чи можливе розв'язання певного конфлікту за допомогою проведення процедури медіації. Це пояснюється, по-перше, наявністю немалої кількості наукових поглядів щодо конкретизації цього питання, по-друге, що важливо, індивідуальністю кожного окремого конфлікту, що може виникати у різноманітних сферах правовідносин. Тому за власним авторським баченням із обов'язковим врахуванням специфіки норм діючого національного законодавства із захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності пропонуємо класифікацію критеріїв медіабельності спорів у цій сфері, не претендуючи на визнання такого переліку як вичерпного, яка виглядає наступним чином: 1) відсутність прямої законодавчої заборони щодо застосування процедури медіації для вирішення певної категорії спорів у сфері інтелектуальної власності; 2) дієздатність сторін у процедурі медіації, які є суб'єктами правовідносин у сфері інтелектуальної власності; 3) наявність повноважень у представників сторін на укладання медіаційної угоди з метою вирішення спору у сфері інтелектуальної власності; 4) бажання та готовність сторін вести переговори, шукати можливі шляхи та досягати консенсусу для вирішення конфлікту у сфері інтелектуальної власності; 5) можливість залучення до участі у процедурі медіації третіх осіб у випадках, коли їх права та інтереси стосуються суті спору в сфері інтелектуальної власності тощо.

Посилання:

1. Teremetskyi, V., Tokarieva, K., Myronenko, M., Mishchuk, I., Melnychuk, Y. (2023). Mediation in administrative and legal disputes in Ukraine: a European perspective. *Amazonia Investiga*, 12(70), 200-209. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.70.10.18>.

2. Мазаракі Н. Щодо поняття медіабельності спору. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 258–262.

3. Мазаракі Н. А. Медіація в Україні: теорія та практика : монографія. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 276 с.
4. Родченко В., Романадзе Л., Сергєєва А., Сергєєва С. Медіація в різних спорах: від банкрутства до спорів з державою. Юридична Газета online. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mediatsiya/mediaciya-v-riznih-sporah-vid-bankrutstva-do-sporiv-z-derzhavoyu.html>.
5. Проценко Д. В. Альтернативні механізми захисту інформаційних прав громадян при порушенні журналістами норм професійної етики в Україні. Захист прав та інтересів в умовах реформування приватного права в Україні : збірник наукових праць учасників круглого столу, 4 лютого 2022 року / орг. комітет: Ханик-Посполітак Р. Ю., Федосєєва Т. Р.; Національний університет «Києво-Могилянська академія», Факультет правничих наук, Кафедра приватного права. Київ : НаУКМА, 2022. С. 71–79.
6. Яновська О., Біцай А. Особливості участі адвоката у процедурі медіації. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2014. Вип. 1(99). С. 21–24.
7. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
8. Романадзе Л. Д. Критерії медіабельності в контексті системи вирішення спорів. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. Вип. 6(35). С. 8–13.
9. Столяр О. П. Медіація як спосіб врегулюванні індивідуальних трудових спорів. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 11. С. 890–892.

Статтю було подано
Статтю було доопрацьовано
Статтю було прийнято

06.03.2024
10.03.2024
15.03.2024

The article was submitted
The article was revised
The article was accepted